

Олександр Муратов

Музею Сергія Параджанова в Єревані 20 років

Останній раз я був у Єревані ще за радянських часів. Це було тоді, коли Параджанов знімав «Саят-Нову». Точніше – тільки починав працювати над цим геніальним фільмом. Разом із ним їздив до Герарда з його печерним монастирем та до Ечміадзина – резиденції голови Вірменської апостольської церкви.

Чесно кажучи, не думав, що колись знову потраплю туди. Однак у середині вересня 2011 року мені зателефонував директор музею Параджанова Завен Саркісян і запросив на святкування 20-річчя цього музею. Я, звісно, радо по-

летів до Єревана. Тим самим рейсом летіли Роман Балаян із дружиною та донька славетного кінооператора Сурена Шахбазяна.

Я не зовсім уявляв, як виглядає музей кінорежисера, навіть такого геніального, як Сергій Параджанов. Думав, як наш музей Довженка: фотографії зі знімального майданчика й кадри з фільмів, особисті речі й таке інше. Проте не міг уявити, що, окрім цього, побачу величезну виставку художніх робіт: живопис, графіка і особливо колажі, які просто вражають. У Сергія Йосиповича цей вид образотворчого мистецтва доведений до абсолюту. Щось краще й уявити неможливо.

Майже всі ці роботи я в різні часи вже бачив, бо спілкувався з Сергієм упродовж багатьох років. Однак, побачивши все разом, отетерів. Повне (чи майже повне) зібрання його робіт справляє враження єдиного геніального твору.

Музей Сергія Параджанова в Єревані.

Музей – великий двоповерховий будинок, заповнений його роботами, приголомшує. Сергій ще за життя брав у його оформленні безпосередню участь, керував розміщенням експозиції. А по його смерті цю справу блискуче продовжив Завен Саркісян, з таким розумінням намірів Параджанова, що складається враження, нібито це робив сам Сергій. Доводиться з сумом констатувати, що геніальному Майстрові за життя жажливо не щастило. Лише зрідка траплялися радісні моменти. Пощастило тільки після смерті. Мало хто в усьому світі має такий розкішний музей і такий пам'ятник на цвинтарі, в Пантеоні національної слави. А головне – мало хто має таку посмертну славу.

Хто тільки не побував у цьому музеї. Я гортав сторінки книги відгуків і дивувався. Уславлені діячі світової культури, провідні політики. В тому числі – Президент Росії Володимир Путін і Президент Грузії Михайло Саакашвілі. На урочистостях з приводу 20-річчя музею були присутні вірменські високопосадовці і послы кількох країн, у тому числі – України. Останній виступив з найдовшою промовою, в якій говорив про внесок Параджанова в українську національну культуру. Виступили і ми з Балаяном. Потім усі пили-їли і весело спілкувалися. Що тут сказати – Кавказ!

Невимушеність і гостинність хазяїв вражали. Впадало в очі, що за всього величезного пієтету до Параджанова всі ставляться до нього як до близького друга, майже родича. Його вірмени справді люблять, а не штучно затакують на п'єдестал. Мені прикро, що в нас так не ставляться до Довженка. І справа не в тому, що Олександр Петрович жив давно, а Параджанова вірмени особисто знали. Ні, більшість із учасників урочистостей із Сергієм не були

знайомі. Просто у вірменів інший, не ходульний стиль вшанування своїх геніїв. Це відчувалося і в пронизливій інтимності надмогильних монументів у Пантеоні. Вирізнялася бурлескною монументальністю лише одна споруда – могила якогось урядовця. Що вдієш – чиновник усюди чиновник.

Перебували там ми чотири дні; вони промайнули у виборі безкінечних бенкетів. Правда, з половини я втік, щоб відвідати музеї і картинні галереї Єревана. Не сподівався, що там зберігається стільки справжніх шедеврів, особливо російського живопису початку ХХ століття.

А вечорами, коли всі гості бенкетували в ресторанах, ми з Каріною Шахбазян гуляли вулицями прекрасного Єревана. В останній день нашого перебування у Вірменії Завен повіз нас до Герарда, де я вже колись був. Там так красиво, що передати словами неможливо.

Коли ми прилетіли до Єревана, нас зустрів веселий і теплий Завен Саркісян. Він же нас і проводжав.

У літаку я заснув. І мені наснилося, що Завен зустрічає нас в українському Борисполі, з пляшкою коньяку в руці: «Вай! Ви ж забули взяти коньяк!»

На цьому ювілеї майже не стихали веселощі й жарти, проте мені було сумно. Сумно і соромно за свою Україну, бо ми так і не спромоглися як належить вшанувати пам'ять людини, яка зробила неймовірно багато для нашої культури і нашого народу. Адже справжні генії з'являються зрідка, особливо в нашій країні. Важко навіть уявити, скільки ще міг би зробити Сергій Параджанов для України, яку він щиро вважав своєю другою батьківщиною і яка так жорстоко зрадила його. Правда, потім було офіційне каяття. Проте, на жаль, запізниле.

Сергій Параджанов, Іван Драч під час зйомок фільму «Тіні забутих предків», 1964.

С. Параджанов.
Портрет Олександра Муратова.

